

Repliker och kommentarer*

JONAS AGELL
YNGVE LINDH

Okuns Prices and Quantities — en kritik

I Ekonomisk Debatt nr 5/1983 presenterades Arthur Okuns bok Prices and Quantities av Bengt Assarsson och Peter Högfeldt. Deras karaktäristik av Okuns bidrag är missvisande, menar Jonas Agell och Yngve Lindh i denna kommentar. Okuns bok kan inte anses representera någon ny makroteori.

Enligt Bengt Assarsson och Peter Högfeldt (A-H) representerar Okuns mikroanalys en teoretisk innovation, som väsentligt avviker från "strikt neoklassisk mikroteori". A-H betraktar också Okuns makroekonomiska diskussion som en ny "makrodynamisk teori", vilken till skillnad från etablerad teori kan förklara såväl 70-talets stagflation, som det traditionella Phillipskurvesambandets sammanbrott. För det tredje finner författarna de senaste 10–15 årens

(pre-okunska) teoriutveckling otillfredsställande: "Någon ny väletablerad ekonomisk teori som övertagit keynesianismens hegemoni, och som kan förklara stagflationens uppkomst har heller inte utvecklats. Den bekymmersamma världsekonomiska utvecklingen har följaktligen en parallell inom ekonomisk teori" (A-H s 354–355).

Syftet med denna kommentar är att visa, att A-H alldeles i onödan iklätt sig missionärsrollen. Sålunda är enligt vår mening såväl A-H:s karaktäristik av Okuns analys, som deras syn på 70-talets teoriutveckling, i grunden felaktiga. Vi anser dels att Okuns teori *inte* kan tolkas som en konsistent modellram för makroanalys, dels att A-H underskattar den "neoklassiska syntesens" möjligheter att förklara 70-talets tilltraslade ekonomiska utveckling. Vi anser inte heller att Okuns mikroanalys är epokgörande — den baseras i allt väsentligt på existerande mikroekonomisk (och neoklassisk!) sök- och kontraktsteori.

Vår framställning är disponerad som följer. I nästa avsnitt diskuterar vi Okuns mikroanalys och dess relation till existerande mikroteori. I det följande avsnittet visas varför Okuns makroanalys på grund av en rad oklarheter

JONAS AGELL och YNGVE
LINDH är doktorander i national-
ekonomi vid Uppsala universitet.

* I denna avdelning välkomnas kommentarer till tidigare bidrag samt korta inlägg med ekonomisk-politisk anknytning.

svårigen låter sig tolkas som en komplett makroteori. Vidare pekar vi på inkonsistenser i A-H:s framställning, vilka vi ser som en konsekvens av att A-H ger Okuns analys rangen av en fullständig makromodell. I det avslutande avsnittet antyds varför etablerad makroteori (som torde läras ut på åtminstone tvåbetygsnivån på de flesta svenska nationalekonomiska institutioner), tvärt emot A-H:s påstående, utgör en förträfflig analysram för att belysa stagflationsproblematiken.

Okun och mikroteorin

Det är ett gammalt tema i makroteorin, att stelheter i löne- respektive prisbildningen gör ekonomins reala sida (dvs produktion och sysselsättning) känslig för olika typer av störningar. Därmed är grunden lagd för den traditionella keynesianska stabiliseringsteorin, som den tedde sig vid utgången av 60-talet: Genom att postulera avsaknaden av en flexibel prismekanism formulerades makromodeller, vilka påvisade nödvändigheten av aktiv finans- och penningpolitik i syfte att motverka exogena störningar av vad som uppfattades som i grunden instabila ekonomiska system. Samtidigt lämnades den centrala frågan om *varför* prisstelheter uppkommer obesvarad. Under 70-talet har därför ett omfattande forskningsarbete ägnats åt att utveckla en mikroteoretisk grund för att förklara förekomsten av fixerade, eller trögrörliga, löner och priser. En utvecklingslinje har riktat strålkastarljuset mot arbetsmarknaden och olika slag av "kontraktmodeller". I dessa visas hur nyttomaximerande löntagare med riskaversion och vinstmaximerande företag har incitament att ingå långsiktiga (implicita eller explicita) kontrakt, syftande till att stabilisera den reala lönenivån. Vidare har en söketeoretisk ansats fokuserat intresset på prisbildningsprocessen vid ojämvikt och bristande information. Under antagande om kostsam informationsinhämtning har sålunda flera arbeten visat hur prisstelheter kan genereras som resultatet av enskilda konsumenters och företags optimeringsbeteende.¹

Okuns bok bör enligt vår mening betraktas som en av många pusselbitar i detta större mikroteoretiska forskningsprogram.² Sett ur denna snäva synvinkel utgör Okuns analys förvisso ett värdefullt bidrag — med sina breda teoretiska och empiriska kunskaper ger han en mångsidig belysning av varför rationella agenter på varu- och arbetsmarknaderna kan tänkas ingå långsiktiga implicita kontrakt (det "osynliga handslaget" i Okuns terminologi). Däremot är Okuns mikroanalys inte ett självständigt "nytt" bidrag (vilket A-H tycks tro). Låt oss ge ett par belysande exempel. Som påpekats av Gordon [1981] bygger Okun sin förklaring till varför företag och konsumenter på kundmarknaden ingår implicita kontrakt på känd söketeori från tidigt 70-tal. Grunden utgörs sålunda av Phelps-Winters [1970] dynamiska modell för ett företags kundflöden. Eftersom kunderna har imperfekt information om marknadens prisstruktur och möter positiva sökkostnader, kan kunden komma att välja att göra sitt inköp hos ett företag som inte nödvändigtvis håller det lägsta priset. Bristen på fullständig information ger därför företaget en kortsiktig monopolställning. Alchian [1969] framförde å sin sida hypotesen, att om kunderna gör upprepade köp av samma vara, vinner företaget på att hålla ett konstant pris. Därigenom ökar kundens information om prisstrukturen, vilket minskar sökkostnaden och ökar sannolikheten för att kunden väljer att göra nya inköp i samma företag. För att kunna förklara bildandet av implicita kontrakt — och därmed trög prisbildning på varumarknaden — räcker det att kombinera Phelps-Winters kundflödesmodell med Alchians ansats för kund-säljarrelationer. Okun har sålunda inte utvecklat någon egen teori, utan istället

¹ Denna ansats ägnas en fyllig genomgång i Siven [1975], medan några av de tidiga kontraktsteoretiska bidragen diskuteras i Gordon [1976]. En bred översikt av dessa teorilinjor och deras relation till makroteorin återfinns i Siven [1983].

² En utförlig diskussion av Okuns mikroanalys och dess relation till existerande sök- och kontraktsteori ges i Phelps [1981].

tillämpat existerande neoklassisk mikro-teori.

Vi uppfattar inte heller Okuns uppdelning av produktmarknaderna i auk-tions- och kundmarknader som särskilt originell. Skillnaden i prisanpassning mellan råvarumarknader och markna-der för mer komplicerade industripro-dukter har länge varit ett känt empiriskt faktum. Detta föranledde Hicks att redan 1965 göra en analytisk distinktion mellan flex- och fixprismarknader.

Okun och makroteorin

Okuns detaljerade beskrivning av hur utbudsrelaterade prisstelheter skapar makroekonomiska problem bibringar uppenbarligen A-H uppfattningen att Okun formulerat en ny dynamisk makroteori, som kan ge en konsistent förklarings av stagflationsproblematiken. Vi anser detta vara en missuppfattning. Okuns bok innehåller förvisso en in-tressant mikroorienterad diskussion av prisbildningen på olika typer av mark-nader, men han utvecklar ingen själv-ständig makroteori. Försök att konstruera en "okunsk" makroteori strandar i själva verket på en rad oklarheter i de makroinriktade kapitlen av *Prices and Quantities*.

Okuns framställningssätt utgör bara i sig ett stort problem för den läsare som söker efter nya makroteoretiska vink-lingar. Sålunda blandar Okun en ingå-ende beskrivning av specifika ameri-kanska förhållanden med en verbal makroanalys av ett många gånger ad hoc-mässigt slag.³ Detta suggestiva framställningssätt kan möjligen i vissas ögon ses som en förtjänst, men samti-digt förhindrar avsaknaden av en for-maliserad makrostruktur direkta jäm-förelser med existerande makromodel-ler. På en rad punkter, där modern makroteori utvecklat goda analysred-skap, är analysen i *Prices and Quantities* ofullständig. Låt oss närmare granska Okuns behandling av två centrala makroteoretiska byggstenar.

Förväntningsbildningen

Ett viktigt bidrag till den makroteoretis-ka utvecklingen under 70-talet är beto-

ningen av förväntningarnas betydelse för den makroekonomiska jämvikten. En bestående lärdom av teorin för rationella förväntningar är att ekonomis-ka agenter lär av sina misstag, och strä-var efter att göra "bästa" möjliga pro-gnoser givet viss information.⁴ Denna till synes rimliga utgångspunkt avvisas explicit av Okun (se Okun s 356), och diskuteras överhuvudtaget inte av A-H. Istället antar Okun att pris- och löne-stegringar bestäms i enlighet med vissa fasta "normer", som bakas in i de imp-licita kontrakten på kundmarknaden och arbetsmarknaden för karriärarbets-kraft. Dessa normer bestäms i sin tur av vad som uppfattas som skäligt eller "normalt". När Okun så i kapitel 6 pre-senterar ett dynamiskt löne- och pris-bildningssystem, väljer han att opera-tionalisera lönestegringsnormen med en enkel adaptiv förväntningsmekan-ism.⁵ Som visats av Taylor [1983] kan de stelheter som Okuns mikroanalys implicerar spåras till detta adaptiva för-väntningsantagande. Det är således inte de implicita kontrakten i sig som gene-rerar pris- och lönestelheter, utan ett godtyckligt och suboptimalt förvänt-ningsantagande.⁶ Taylor visar också, inom ramen för Okuns modell för kar-riärarbetsmarknaden, hur ett rationellt förväntningsantagande dramatiskt mins-kar de okunskas trögheterna.

³ Gordon [1983] visar i en empiriskt inriktad upp-sats att graden av prisstelhet har varierat kraftigt över tiden och mellan den industrialiserade vär-ldens olika länder. USA har under efterkrigstiden uppvisat en i ett internationellt perspektiv extrem grad av prisstelhet.

⁴ Den rationella förväntningsteorin har i Sverige kommit att förknippas med den nyklassiska jäm-viktsteorin för konjunkturcykeln. Som Begg [1982] visat, är det emellertid också möjligt att tillämpa en rationell förväntningsmekanism i keynesianska ojämviktsmodeller.

⁵ En adaptiv förväntningsmekanism implicerar möjligheten av systematiska förväntningsfel. Man kan fråga sig hur ett dylikt inoptimalt be-teende låter sig förenas med en kontraktsteoretisk ansats baserad på optimerande mikroagenter.

⁶ Detta kläds bäst i Taylors egna ord: "... it is not the invisible handshake that causes many of the macroeconomic difficulties, but rather the fore-casting clause in the implicit contract". (Se Taylor [1983] s 64.)

Penningmarknad och inflationsteori

Det är idag inte bara monetaristisk teori som betonar penningmängdens betydelse för inflationsutvecklingen. Även om oenighet kan råda om huruvida kausaliteten går från penningmängd till inflation, eller om inflationen (i en liten öppen ekonomi med fasta växelkurser) orsakar penningmängdsökningen, deklarerar såväl keynesianer som monetarister uppfattningen att den långsiktiga inflationstakten bestäms av ökningstakten i penningmängden. Mot denna bakgrund framgår tydligt den partiella karaktären i Okuns makroanalys. Hans teori för trögheter på olika marknader kan aldrig vara annat än en *delförklaring till hela inflationsprocessen*. För en fullödig inflationsteori krävs en makromodell där penningmarknaden, den ekonomiska politiken och de internationella marknaderna är sammanlänkade med de inhemska varu- och arbetsmarknaderna. Trögheter i pris- och lönebildningen kan inte självständigt vara inflationsskapande. Bestående inflationsimpulser måste komma från penningmängdens ökningstakt — endast tidsprofilen för dessa impulser påverkas av eventuella okunska stelheter på varu- och arbetsmarknaderna.

Det är således alldeles felaktigt när A-H kontrasterar Okuns analys — som påstås implicera en "real teori om inflationen", där förändringar i utbud och efterfrågan på varu- och arbetsmarknader utlöser en bestående inflationsprocess — med de "nyklassiska teorierna", där det är "en permanent högre tillväxttakt i penningmängden som är orsaken till högre inflationstakt" (A-H s 363). En läsare med insikter i allmän jämviktsteori frestas dra slutsatsen att A-H försöker introducera en "keynesiansk dikotomi", där såväl relativpriser som prisnivå (och i förekommande fall prisnivåns förändringstakt) bestäms på varu- och arbetsmarknaderna, oberoende av penningmängd och penningmarknad. Denna sammanblandning av inflationsteori och en mekanism i inflationsprocessen förklarar en rad tveksamheter i A-H:s artikel. Sålunda är det

logiskt inkonsistent att utan hänvisning till monetära förhållanden förklara att en mångdubbling av ett insatsvarupris via okunska trögheter leder till en permanent högre inflationstakt (A-H s 362). Det är inte heller sant att en indexering av de implicita kontrakten i sig leder till att ekonomin vid en störning "reproducerar en högre inflationstakt", liksom att det i en fullt indexerad ekonomi är "nästan omöjligt att få ner inflationstakten" (A-H s 363).⁷

Avslutning

Vi menar att den ofullständiga behandlingen av centrala makroteoretiska byggstenar gör att *Prices and Quantities* inte kan anses representera en ny konsistent makroteori. Avsaknaden av en formell makrostruktur leder också till att Okuns uttolkare med nödvändighet uppvisar en viss otydlighet i den ekonomiska analysen. A-H:s beskrivning av den okunska konjunkturcykeln är ett bra exempel på detta: "... eftersom själva konjunkturcykeln är resultatet av många enskilda beslut kommer, i en dynamisk ekonomisk miljö, en normal cykel att genereras som ett resultat av beslut grundade på en förställning om en normal konjunkturcykel; systemet tenderar att reproducera sina egna variationer. En normal konjunkturcykel är därför ett dynamiskt jämviktsläge." (A-H s 361.) Den teori för konjunkturcykeln som kan anses bakom detta citat synes ligga farligt nära de tidiga keynesianska multiplikator-acceleratormodellerna, där mekaniska system av differensekvationer kom att ersätta ekonomisk orsaksanalys.

A-H framställer etablerad makroteori som oförmögen att förklara situationer med stigande inflationstakt och växande arbetslöshet (dvs stagflation).

⁷ Dessa tankegångar, där en mekanism i inflationsprocessen ges rangen av självständig inflationsteori, föranleder en déjà-vu känsla. Länges ansågs t ex Means teori för administrativ prisbildning vara en självständig inflationsteori. Koncentrationstendenser på varu- och arbetsmarknader skulle i sig vara inflationskapande. Idag har vi en klarare syn på detta (se Domberger [1983]).

Detta är en missuppfattning — i själva verket utgör gängse läroboksmässig makroteori en förträfflig analysram för att belysa stagflationsproblematiken. Sålunda visar såväl grundkurslitteratur av typ Dornbusch och Fischer [1981], liksom mer avancerade framställningar som Sargent [1979], hur konventionell teori i allt väsentligt kan belysa stagflationsprocessen. Denna teori utnyttjar fyra centrala byggstenar, hämtade från 70-talets teoriutveckling. För det första antas att den långsiktiga Phillipskurvan är vertikal. För det andra byggs inflationsförväntningarna in i analysen. För det tredje antas att den långsiktiga inflationsstakten överensstämmer med penningmängdens tillväxttakt. Slutligen förutsättes att anpassningar av kapitalstocken är kostsamma och tidskrävande. Dessa antaganden är tillsammans tillräckliga för att förklarar hur olika typer av yttre störningar kan initiera utdragna anpassningsförlopp inebärande samtidigt växande inflationsstakt och arbetslöshet.⁸ Okunska stelheter och implicita kontrakt är sålunda ingen nödvändig förutsättning för en konsistent stagflationsteori (att de inte heller är tillräckliga förutsättningar visade vi i föregående avsnitt). Istället erbjuder konventionella makromodeller — utvidgade med en förväntningsbaserad Phillipskurva och ett antagande om kostsam anpassning av ekonomins kapitalstock — ett fullgott analysredskap.

⁸ Se t ex Sargent [1979], kap 5, för en modellgrundad diskussion.

Referenser

- Alchian, A., [1969], "Information Costs, Pricing, and Resource Unemployment". *Western Economic Journal*, juni.
- Assarsson, B. och Högfeldt, P., [1983], "En ny keynesiansk stagflationsteori". *Ekonomisk Debatt*, årg 11, nr 5.
- Begg, D., [1982], *The Rational Expectations Revolution in Macroeconomics*. The Johns Hopkins University Press.
- Domberger, S., [1983], *Industrial Structure, Pricing and Inflation*. Oxford.
- Dornbusch, R. och Fischer, S., [1981], *Macroeconomics*. McGraw-Hill.
- Gordon, R., [1976], "Recent Developments in the Theory of Inflation and Unemployment". *Journal of Monetary Economics*, april.
- [1981], "Output Fluctuations and Gradual Price Adjustment". *Journal of Economic Literature*, juni.
- [1983], "A Century of Evidence on Wage and Price Stickiness in the United States, the United Kingdom, and Japan". I *Macroeconomics, Prices, and Quantities*, (red Tobin, J.). Basil Blackwell.
- Hicks, J., [1965], *Capital and Growth*. Oxford.
- Okun, A., [1981], *Prices and Quantities: A Macroeconomic Analysis*. Basil Blackwell.
- Phelps, E., [1981], "Okun's Micro-Macro System: A Review Article". *Journal of Economic Literature*, september.
- och Winter, S., [1970], "Optimal Price Policy under Atomistic Competition". I *Microeconomic foundations of employment and inflation theory*, (red Phelps, E., et.al.). New York.
- Sargent, T., [1979], *Macroeconomic Theory*. Academic Press.
- Siven, C.-H., [1975], *A study in the Theory of Inflation and Unemployment*. Stockholm.
- [1983], "Kriser och genombrott i makroteorin". *Ekonomisk Debatt*, årg 11, nr 3.
- Taylor, J. [1983], "Rational Expectations and the Invisible Handshake", i *Macroeconomics, Prices, and Quantities*, (red Tobin, J.). Basil Blackwell.